

ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ЯК ДУХОВНО-ЦІННІСНИЙ ФЕНОМЕН ТА ЙОГО РОЛЬ У ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Голубош Г. В.

студент III курсу юридичного відділення спеціальності «Право»

Рівненського коледжу

*Національного університету біоресурсів і природокористування України
м. Рівне, Україна*

Голубош В. В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права, процесу і криміналістики

Київського інституту інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія»

м. Київ, Україна,

генерал поліції третього рангу, начальник

*Головного управління Національної поліції в Івано-Франківській області
м. Івано-Франківськ, Україна*

Вчення про пропорційність сягає глибокої давнини і привертає увагу антропологів, лікарів, художників і скульпторів, а в даний час – ще й дизайнерів, конструкторів, юристів [1, с. 28]. Зважування (balancing) – головний метод вирішення конфліктів з приводу основних прав багатьох конституційних судів у всьому світі. Європейський Суд з прав людини постійно «зважує» права людини, зіставляючи їх одне з одним і з конкуруючими громадськими інтересами, надаючи принципу пропорційності статус одного з базових принципів інтерпретації європейської Конвенції про захист прав людини і основних свобод. Пошук балансу в тій чи іншій формі є необхідним заходом при вирішенні таких конфліктів. З іншого боку, використання принципу пропорційності – це гонитва за точністю і об'єктивністю у справі вирішення спорів про права людини. Натомість судам варто сконцентрувати увагу на реальних правових питаннях, що стоять за подібними суперечками [2, с. 47]. Так, К.С. Музичук наголошує, що принцип пропорційності найбільше застосовується судовою системою. Він забезпечує справедливий (розумний) баланс між загальними інтересами суспільства і правом індивіда відповідно до легітимної мети. Цей принцип надає змогу державі обмежувати певні права людини в інтересах суспільства. При цьому мінімум звуження такого права особи не може бути меншим за конвенційний рівень. Справедлива рівновага, про яку йдеться, використовується як засіб, спрямований на благо обох сторін. Дотримання цього принципу є безпосередньою вимогою демократії, він перед-

бачений багатьма Конвенціями і розвинутий (втілений) судом у великій кількості рішень. Суд допускає обмеження за принципом пропорційності на основі факторів винятковості та тимчасовості, які забезпечують відповідний захист прав людини від свавільного втручання держави (це і є характерною особливістю демократичного суспільства). У перспективі подальших розвідок доречно заглибитись у тлумачення цього принципу Судом у справах останніх років [3 с. 10–11]. В цьому контексті актуальною є адаптація та популяризація принципу пропорційності у діяльності Національної поліції України. Ідея пропорційності гармоніює з ідеєю служіння, і ними має бути пронизана уся система законодавства. Пропорційність при конструюванні правових санкцій, застосуванні поліцейським сили. Принцип пропорційності безпосередньо чи опосередковано пов'язаний з цінностями суспільства, що сповідаються ним на тому чи іншому етапі його розвитку. Сьогодні це людиноцентристські цінності, в епоху середньовіччя – духовно-культурні. В умовах сьогодення важливим є їхній симбіоз.

У текстах конституцій зарубіжних країн категорія цінності закріплюється в різних формулюваннях та інтерпретаціях. Так, про «конституційні», «загальні» чи «універсальні» цінності говорять преамбули багатьох конституцій. При цьому коло цих пріоритетних цінностей суттєво різняться. Наприклад, в преамбулі Конституції Іспанії 1978 р. конституційними цінностями проголошуються справедливість, свобода, безпека і благополуччя іспанської нації. Конституція Болгарії 1991 р. якостями загальнолюдських цінностей називає свободу, мир, гуманізм, рівність, справедливість і терпимість. У преамбулі Конституції Польщі 1997 р. універсальними цінностями є справедливість, добро і краса. Конституції ряду держав також виокремлюють поняття вищої цінності. У п. 1 ст. 1 Конституції Іспанії свобода, справедливість і рівність проголошуються вищими цінностями системи права і правопорядку [4, с. 65].

У Конституції України прописана категорія «вищі цінності» стосовно понять «людина», «права і свободи». Також у преамбулі є формулювання «усвідомлюючи відповідальність перед Богом», однак у подальших нормах конституційного рівня нічого не сказано про вищі цінності в контексті ідеї православ'я, якій у нашій державі понад 1000 років і котра, власне, допомагала у скрутні часи піднятися з колін окупаційного режиму. Так, ст. 3 Конституції України проголошує, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Однак цього не достатньо. Як уже говорилося, доречно було б закріпити і прописати важливість духовно-культурних цінностей на конституційному рівні, а також поряд з ідеєю, коли «держава відповідає перед людиною за свою діяльність» (ст. 3 Конституції України), яка була особливо актуальною

для 90-х років; прописати концепт служіння людини державі, а держави – людині у рамках формули «людина – держава». Ідея служіння має пронизувати весь конгломерат конституційних та правових норм, особливо що стосується розділу I Конституції України, який є базисом Конституції (так би мовити, Конституція в Конституції).

І насамкінець хочеться сказати, що категорія пропорційності надзвичайно близька до ідеї справедливості. У всякому разі, на Страшному суді з цими категоріями зіштовхнеться кожний. А ось визначити оптимальну межу допустимого, пропорції та справедливості – завдання не з легких. Тут необхідно врахувати багато факторів: це і сучасний стан розвитку суспільних відносин, історичні особливості тієї чи іншої країни. Ці та багато інших завдань та цілей спонукають замислитись над вказаними категоріями глибше.

В результаті приходимо до наступних висновків:

1. Сутність принципу пропорційності в контексті проблеми балансу та дотримання фундаментальних прав і свобод людини і громадянина, прав працівника поліції має неабияке значення в діяльності поліцейського, особливо коли мова йде про нецензурну лайку, що виливається з боку окремих представників громадськості на правоохоронця. Виникає запитання: де межа дотримання принципу толерантності та якого поліцейського прагне бачити суспільство і громада: сильного, мужнього, кмітливого, професійного чи толерантного, мовчазного? Адже більшість соціальних проблем, які лише загострюються, призводить до апатії суспільства, і поліція, як правило, винувата у всіх погіршеннях.

Отже, межа повинна бути, і вся біда в тому, що поліцейський попросту з правової точки зору незахищений. Законодавство має бути оптимальним, і у разі виникнення тієї чи іншої проблеми відразу ж необхідно шукати шляхи законодавчого її вирішення. Для цього потрібна команда професіоналів, яка мобілізуватиме усі зусилля і знання, накопичений досвід з метою усунення прогалин у праві як зі сторони порушення прав поліцейського, так і громадянина, для досягнення поставлених цілей і завдань. Необхідно виробити тісну співпрацю із комітетом правоохоронної діяльності у Верховній Раді України, де усі пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства направлятимуться як до МВС, так і доводитимуться до широкого загалу – громадськості. Це сприятиме тому, що між губернатором, ГУНП та іншими органами влади віднаходитимуться спільні шляхи вирішення тих чи інших проблем, щоб суспільство було відповідальним як перед законом, так і власною совістю.

Ми живемо в епоху інформаційних змін, і відповідні «негативні лакуни» необхідно заповнювати корисною інформацією у руслі запропонованих шляхів вирішення проблем. Громадянське суспільство – це активна інституція, своєю чергою поліція має бути відкритою для

громадянського суспільства та публічною, завдяки чому висвітлюватиметься її діяльність на різних рівнях.

2. Як відомо, лєвова частка усіх порушень розслідується саме поліцією. Принцип пропорційності передбачає, так би мовити, зважування, баланс (balancing) застосування сили працівником поліції до громадянина, а також визначення оптимальності прав. Судова система найчастіше асоціюється з принципом справедливості та пропорційності: у кого більше правди для досягнення Істини, той і правий. Тобто пропорційність передбачає максимальну точність. Суд постійно «зважує» права людини, зіставляючи їх одне з одним, адже вони конкурують та кореспондують з обов'язками, особливо що стосується прав державних інституцій та поліції, прав громадян. Визначення ж цієї межі є непростим завданням, від якого, власне, і залежатиме конфлікт інтересів, вирішення спільних проблем і завдань, а також міра позитивного морально-психологічного клімату у колективі та й загалом у суспільстві. Сьогодні та чи інша проблема у одну мить може набути такого розголосу, про який годі й говорити. Тому треба бути обережними у висловлюваннях, щоб не образити, не принизити честь і гідність людини. Метод зважування в контексті застосування принципу пропорційності є основним при вирішенні конфліктів з прав людини. Принцип пропорційності характеризується передусім точністю і об'єктивністю у справі вирішення спорів про права людини. Вважаємо, що суд має сконцентрувати увагу, поряд із принципом справедливості, на принципі пропорційності, а поліцейський повинен думати, як його втілювати в життя у своїй повсякденній діяльності з метою усунення розбіжностей у застосуванні правових норм на практиці. Поліція, незважаючи на своє сервісне призначення, продовжує асоціюватися як силовий орган. Отже, межа між пропорцією застосування сили та справедливістю завжди розмита.

3. Ми часто говоримо про такі принципи права, як: демократизм, гуманізм, гласність, рівність, справедливість. Принцип пропорційності потребує привернення особливої уваги з боку широкого загалу. На сьогодні він має статус одного з базових європейських принципів. У всьому світі судді різних судів збираються на конференції, беруть участь в обговоренні судових рішень задля того, щоб перейняти досвід, почути один одного. Хтось вважає, що взаємодія поліції, прокуратури і суду у такому форматі може призвести до корупційної складової, хоча це не так. Насправді така взаємодія має відбуватись з метою виявлення недопрацювань, яких найчастіше допускає поліцейський при направленні матеріалів до суду. Обговорення мають проводитись заради вироблення спільних рішень: як у подальшому слід діяти поліцейському, щоб дотримуватись основних прав і свобод людини і громадянина, у тому числі в рамках реалізації принципу пропорційності.

Література:

1. Лопатина Л. А., Сереженко Н. П. Возможные подходы к оценке пропорциональности скелета юношей. *Журнал анатомии и гистопатологии*. 2014. Т. 3. № 2. С. 28–31.
2. Цакиракис С. Пропорциональность: посягательство на права человека? *Сравнительное конституционное обозрение*. 2011. № 2 (81). С. 47–66.
3. Музичук К. С. Пропорційність в роботі суду та її зв'язок із демократією. *Парадигма пізнання: гуманітарні питання*. 2015. № 4 (7). С. 1–15.
4. Ус В. С. Теоретические и практические аспекты применения Конституционным судом РФ принципа пропорциональности при обеспечении реализации конституционных ценностей. *Аграрное и земельное право*. 2015. № 11 (131). С. 63–70.

СЕРВІСНА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Голубош Г. В.

*студент III курсу
юридичного відділення спеціальності «Право»
Рівненського коледжу
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
м. Рівне, Україна*

Голубош В. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права, процесу і криміналістики
Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
м. Київ, Україна,
генерал поліції третього рангу, начальник
Головного управління Національної поліції в Івано-Франківській області
м. Івано-Франківськ, Україна*

Поряд з демократичною, правовою та соціальною парадигмою державного розвитку виникає реальна необхідність у розробленні нової моделі держави – сервісної, яка б завершувала систему вказаних